

**Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Кафедра філософії та політології**

Заглада В. М.

**Методичні рекомендації до практичних занять
з освітньої компоненти**

"Логіка"

для здобувачів спеціальності 081 Право

**Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2022**

УДК 16 (075.8)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
протокол № 4 від 25 березня 2022 р.*

Рецензенти:

Слюсар Вадим – доктор філософських наук, професор кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту Державного університету «Житомирська політехніка»;

Соколовський Олег – доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та політології Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Мельничук Вікторія – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри суспільних наук Поліського національного університету

Заглада В. М. "Логіка": методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів спеціальності 081 Право. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 40 с.

У навчально-методичному посібнику на допомогу студентам, котрі вивчають курс Логіки, визначені тематика курсу та плани практичних занять з методичними вказівками, вправи та задачі, питання для самоконтролю, вказана основна та додаткова література, міститься короткий словник основних термінів.

УДК 16 (075.8)

©Заглада В. М., 2022
© Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПЕРЕДМОВА

Для практичних інтелектуальних дій необхідним є наукове забезпечення культурного (логіко-мисленнєвого) акту. Таке забезпечення дає змогу фахівцеві-юристу не знизити свій рівень до повсякденного мислення, а продемонструвати особливу професійну культуру практичного правничого мислення, підґрунтям якої є логічні правила, нормативи.

Метою освітньої компоненти є оволодіння знаннями за допомогою інтегрування напрацювань всіх наукових дисциплін, які вивчають людське мислення та стимулювання у них розвитку стратегії абстрактно-логічного мислення.

Основними **завданнями** освітньої компоненти є:

- підвищити рівень культурно-духовного розвитку студентської молоді, збагатити і розширити гуманітарну підготовку майбутнього фахівця;
- сформувати у здобувачів культуру правильного розмірковування, обґрунтування та доведення;
- прищепити здобувачам навички коректної аргументації власної позиції, твердження тощо;
- розвивати вміння застосовувати здобуті знання у своїй професійній діяльності.

ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ "ЛОГІКА"

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОПП / ОНП рівень вищої освіти	Характеристика освітньої компоненти	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4,5	08 Право 081 Право	Обов'язкова	
Модулів – 2	Право	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 135		I Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,9 год. самостійної роботи здобувача – 5,6 год.	Перший (бакалаврський)	20 год.	–
		Практичні / Семінарські	
		26 год.	–
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		89 год.	–
		Індивідуальна робота	
–	–		
		Вид контролю: залік	

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Модуль 1. Предмет логіки. Поняття і судження. Закони логіки.

Мислення як предмет формальної логіки. Поняття про форми мислення і сутність формалізації думок та міркувань. Природна і штучна мови.

Предмет логіки як науки та навчальної дисципліни. Проблема істинності і формально-логічної правильності мислення. Традиційна і сучасна логіки. Теоретичне і практичне значення логіки як науки в юридичній практиці. Історичний розвиток логіки.

Сутність поняття як форми мислення людини. Поняття та уявлення. Поняття і слово (ім'я).

Зміст і обсяг понять. Поняття ознаки, істотних і неістотних ознак. Класи. Підкласи. Елементи класу. Відношення між поняттями. Закон зворотного відношення між обсягом і змістом поняття.

Види понять. Поняття з реальним та уявним обсягом. Загальні й одиничні поняття. Співвідносні і безвідносні поняття; позитивні і негативні поняття; конкретні і абстрактні поняття; збірні і незбірні поняття.

Операції над поняттями. Обмеження і узагальнення понять. Операція поділу понять. Операція визначення понять. Правила визначення понять. Правила поділу понять. Додавання, множення і віднімання понять.

Сутність суджень. Судження та речення. Розповідні, окличні та питальні речення та їх логічний смисл. Значення суджень як форми мислення. Пропозиційна функція судження. Роль запитання у пізнанні.

Просте судження та його будова: суб'єкт, предикат, зв'язка. Класифікація суджень. Прості судження. Різновиди простих суджень: атрибутивні, екзистенційні (існування) та судження з відношенням.

Види суджень за якістю і кількістю. Категоричні судження та їх види: загальностверджувальні, загальнозаперечні, частковостверджувальні та частковозаперечні. Розподіленість термінів у категоричних судженнях.

Відношення між судженнями за істинністю. Логічний квадрат. Відношення сумісності – еквівалентність, підпорядкування, перехресність. Відношення несумісності – суперечність, протилежність.

Логіка висловлювань. Мова логіки висловлювань.

Складні судження. Складні судження. Утворення складних суджень із простих за допомогою логічних зв'язок: кон'юнкції, диз'юнкції, імплікації, еквіваленції та заперечення. Табличне визначення основних логічних зв'язок. Безумовні судження. Умовні судження.

Поняття логічного закону. Закон як завжди істинна формула. Основні закони формальної логіки. Закон тотожності, несуперечності, виключеного третього, закон достатньої підстави.

Основні закони сучасної (класичної) логіки. Закон ідемпотентності (закон ідемпотентності для кон'юнкції, закон ідемпотентності для диз'юнкції), закон комутативності (закон комутативності для кон'юнкції, закон комутативності для диз'юнкції), закони контрапозиції (перший закон простої контрапозиції,

другий закон простої контрапозиції, третій закон простої контрапозиції, четвертий закон простої контрапозиції; перший закон складної контрапозиції, другий закон складної контрапозиції), закон асоціативності (закон асоціативності для кон'юнкції, закон асоціативності для диз'юнкції), закон дистрибутивності (закон дистрибутивності кон'юнкції щодо диз'юнкції, закон дистрибутивності диз'юнкції щодо кон'юнкції), закони де Моргана.

Значення логічних законів.

Модуль 2. Умовиводи. Основи теорії аргументації.

Загальне поняття про умовивід як форму людської думки. Структура умовиводу: засновок, висновок, логічний зв'язок між засновками і висновками.

Умовиводи та їх види. Класифікація умовиводів: безпосередні і опосередковані; дедуктивні, індуктивні та умовиводи за аналогією; необхідні і ймовірні (правдоподібні) умовиводи.

Безпосередні умовиводи. Основні способи побудови безпосередніх умовиводів: перетворення, обернення та протиставлення суджень.

Поняття дедуктивного умовиводу. Необхідний характер логічного впливання у правильно побудованих дедуктивних умовиводах. Класифікація дедуктивних умовиводів: умовиводи, що ґрунтуються на суб'єктно-предикатній структурі суджень; умовиводи, які ґрунтуються на характері логічних зв'язок між судженнями (логіка висловлювань).

Простий категоричний силогізм. Будова силогізму. Аксиома силогізму. Правила термінів. Правила засновок. Фігури простого категоричного силогізму і їх різновиди. Правила фігур силогізму. Модуси силогізму.

Скорочений силогізм (ентимема). Складні умовиводи (полісилогізми): прогресивний та регресивний. Складноскорочені силогізми (сорит та епіхейрема).

Розділові умовиводи. Умовні умовиводи.

Індуктивні умовиводи. Загальна характеристика індукції. Індукція і емпіричні узагальнення. Проблема обґрунтованості індуктивних умовиводів. Поняття ймовірності. Ймовірна оцінка ступеня обґрунтованості індуктивних узагальнень. Повна індукція. Будова повної індукції. Достовірний характер висновків повної індукції. Неповна індукція. Загальна характеристика неповної індукції. Різновиди неповної індукції: індукція через простий перелік фактів без суперечливого випадку, індукція через аналіз і відбір фактів, наукова індукція. Методи встановлення причинних зв'язків. Метод подібності; метод відмінності; об'єднаний метод подібності і відмінності; метод супутніх змін; метод залишків. Поняття про багатофакторні індуктивні узагальнення.

Аналогія. Види аналогій: аналогія властивостей і аналогія відношень. Строга і нестрога аналогії. Умови підвищення ступеня ймовірності умовиводів за аналогією. Пізнавальна роль аналогії.

Загальна характеристика доведення. Будова доведення: теза, аргументи, демонстрація. Різновиди доведення. Поняття прямого доведення. Непряме доведення і його різновиди: апагогічне і розділове доведення. Роль доведення. Правила доведення. Правила щодо тези, правила щодо аргументів, правило

стосовно демонстрації. Типові помилки у доведеннях. Поняття софізму і паралогізму, парадоксу.

Спростування та його види: обґрунтування хибності тези і обґрунтування логічної недосконалості складових доведення – тези, аргументів, демонстрації.

Мистецтво полеміки. Поняття суперечки. Типи суперечок: суперечка заради істини, суперечка заради переконання, суперечка заради перемоги (евристична суперечка), суперечка заради суперечки, внутрішня суперечка. Коректні та некоректні методи ведення суперечки.

Сутність гіпотези. Види гіпотез: пояснююча, описова; загальні часткові й одиничні; робоча гіпотеза. Доведення істинності гіпотези. Версія і її види. Версія в судочинстві. Загальна версія. Часткова версія. Побудова і перевірка версій. Версія та її ймовірнісний характер. Спростування та підтвердження версії.

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього	У тому числі					Всього	У тому числі				
		Лекції	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Індивідуальні заняття		Лекції	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Індивідуальні заняття
Модуль 1. Предмет логіки. Поняття і судження. Закони логіки.												
Тема 1. Предмет логіки як науки. Значення логіки.	10	2	2	–	6	–	–	–	–	–	–	–
Тема 2. Поняття як форма мислення.	20	2	4	–	14	–	–	–	–	–	–	–
Тема 3. Судження як форма мислення.	15	2	4	–	9	–	–	–	–	–	–	–
Тема 4. Логічний квадрат. Логіка висловлювань.	15	2	2	–	11	–	–	–	–	–	–	–
Тема 5. Закони логіки.	15	2	2	–	11	–	–	–	–	–	–	–
Разом за модулем 1	75	10	14	–	51	–	–	–	–	–	–	–
Модуль 2. Умовиводи. Основи теорії аргументації.												
Тема 6. Умовивід та його види.	15	2	2	–	11	–	–	–	–	–	–	–
Тема 7. Дедуктивні та індуктивні умовиводи.	20	4	6	–	10	–	–	–	–	–	–	–
Тема 8. Доведення і спростування.	15	2	2	–	11	–	–	–	–	–	–	–
Тема 9. Гіпотеза та версія. Версія в судочинстві.	10	2	2	–	6	–	–	–	–	–	–	–
Разом за модулем 2	60	10	12	–	38	–	–	–	–	–	–	–
Усього годин	135	20	26	–	89	–	–	–	–	–	–	–

ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою» https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за всіма видами навчальних робіт проводиться за поточним, модульним та підсумковим контролюми.

Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Оцінка за університетською шкалою		Оцінка в балах	Оцінка за шкалою ECTS	
Екзамен	Залік		Оцінка	Пояснення
<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>	90-100	A	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
<i>Добре</i>		82-89	B	вище середнього рівня з кількома помилками
		74-81	C	в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок
		64-73	D	непогано, але зі значною кількістю недоліків
<i>Задовільно</i>		60-63	E	виконання задовольняє мінімальним критеріям
<i>Незадовільно</i>	<i>Незараховано</i>	35-59	FX	з можливістю повторного складання
		1-34	F	з обов'язковим повторним курсом

Підсумкова оцінка з вивчених модулів за навчальний рік (ПОМ) розраховується:

№ модулю	M _{%n} (відсоткове значення модулю освітньої компоненти)
Модуль 1	M _{%1} = 50 %
Модуль 2	M _{%2} = 50 %
Сума	100 %

Оскільки формою підсумкового контролю освітньої компоненти є залік то залікова оцінка (ЗО) з освітньої компоненти дорівнює підсумковій оцінці з вивчених модулів (ПОМ).

$$ЗО = ПОМ$$

В основу залікової оцінки знань студента з курсу "Логіка" враховуються такі якісні характеристики:

–глибина знань у обсязі навчальної програми;

- вміння вирішувати задачі та виконувати вправи;
- творче опанування теоретичного змісту курсу;
- обґрунтованість й аргументованість відповідей, точність визначень;
- самостійність і конструктивізм мислення.

Оцінка **"90-100 балів"** виставляється за умов, які задовольняють зазначені вище вимоги. Студент повинен правильно відповісти на теоретичні питання; правильно вирішувати задачі та виконувати вправи. За своєю формою відмінна відповідь повинна бути повною та логічною, матеріал викладатися чітко й послідовно.

Оцінка **"74-89 балів"** виставляється за умови, коли студент дає повні правильні відповіді на питання, при цьому допускає неповне висвітлення одного, з них або коли відповідь на питання потребує уточнень та доповнень; вирішує задачі та виконує вправи не повністю, або з певними помилками.

Оцінка **"60-73 балів"** виставляється за умови, коли студент дає відповідь на окремі питання, або недостатньо висвітлює теоретичні питання та допускає помилки; вирішує окремі задачі та окремі вправи, виконує вправи не повністю, або з помилками.

Оцінка **"1-59"** виставляється в тих випадках, коли відповідь не задовольняє хоча б одному з оціночних критеріїв або за рівнем повноти виявляється нижче вимог прийнятого мінімуму знань.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ КУРСУ ТА ЗАВДАННЯ ДО НИХ

Модуль 1. Предмет логіки. Поняття і судження. Закони логіки.

Практичне заняття 1. Предмет логіки як науки. Значення логіки.

1. Логіка та інші науки про мислення.
2. Історичні етапи становлення логічних знань.
3. Проблема істинності і правильності.
4. Поняття про форми мислення і процес формалізації.
5. Значення логіки.

Основні поняття: логіка, істинність думки (засновку), міркування, правильне міркування, неправильне міркування, паралогізм, софізм, поняття, судження, умовивід, формалізація.

Додаткові питання:

1. Теоретичні і практичні міркування.
2. Дедуктивні та правдоподібні міркування.

Вправи та задачі (виконуються письмово):

1. *Яке з цих визначень науки логіки Ви вважаєте найдосконалішим?*

- а) Логіка досліджує свідомість людини.
- б) Логіка досліджує мислення.
- в) Логіка досліджує закони мислення.
- г) Логіка досліджує міркування.
- д) Логіка – наука про мислення людини, виражене засобами природної чи штучної мов.
- е) Логіка – наука про форми (схеми) міркувань.
- є) Логіка – наука про закони і форми побудови міркувань.

Свою відповідь обґрунтуйте.

2. *В якому значенні вживається термін «логіка» у таких виразах?*

- а) У його міркуванні не було логіки.
- б) Життя, його логіка покаже, хто з нас мав рацію.
- в) Логіка – це наука і до того ж дуже точна.
- г) Цікаво, чи є логіка в економічному житті суспільства?
- д) У його свідченнях не було логіки.
- е) У поведінці деяких художніх персонажів немає ніякої логіки.
- є) У світі існує не лише хаос, а й упорядкованість, своєрідна логіка.

Свою відповідь обґрунтуйте.

3. *Наведіть 2-3 приклади (один із прикладів має бути з галузі права) істинних та хибних думок і правильних та неправильних міркувань.*

4. *Визначте, керуючись інтуїтивною логікою, які з цих висловлювань є думками, а які – міркуваннями, (виявивши міркування, з'ясуйте, чи є серед них неправильні). Відповідь обґрунтуйте.*

- а) Йому це дозволено, бо він геній.
- б) Людину, яка вперше побувала у космосі, звали Юрієм Гагаріним.
- в) Це діяння – правопорушення.
- г) Це діяння – правопорушення, тому воно є злочином.
- д) Це діяння – злочин, оскільки воно є правопорушенням.
- е) Це діяння не є злочином; отже, воно не є правопорушенням.

5. *Спробуйте відновити наведені міркування повністю, тобто з'ясуйте всі їх засновки і висновки:*

- а) Доведення людини до самогубства є злочином проти життя. Опанасенко вчинив злочин проти життя.
- б) Отримання хабаря є посяганням на нормальну роботу державного апарату, бо отримання хабаря – це службовий злочин.
- в) Це рішення суду не є виправдувальним, бо воно вимагає звільнення з посади.

6. *Підберіть одну цікаву задачу з логіки, аби запропонувати розв'язати її однокласникам.*

Контрольні питання:

- 1. Що є предметом вивчення логіки як науки?
- 2. Що таке міркування? Яка його структура?
- 3. Як можна відрізнити правильне міркування від неправильного?
- 4. Що таке логічна помилка? Які види логічних помилок можна виділити?
- 5. Що таке форма мислення?
- 6. Які основні форми мислення вивчає логіка?
- 7. У чому полягає сутність методу формалізації?
- 8. Яка мета створення формалізованих мов?

Література:

- 1. Дуцяк І. З. Логіка : Підручник. Київ : Знання, 2010. 406 с.
- 2. Жеребкін В. Є. Логіка: підручник. 9-те вид., стер. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 255 с.
- 3. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
- 4. Кулагін Ю. І., Войціцька І. В. Логіка [Текст] : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2014. 93 с.
- 5. Логіка для юристів. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 150 с.
- 6. Тофтул М. Г. Логіка: підручник. 2-ге вид., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 400 с.

7. Гофтул М. Г. Логіка для юристів: навчально-методичний посібник. Житомир : ОП «Житомирська облдрукарня», 2007. 224 с.
8. Синиця А. С. Логіка : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 236 с.
9. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
10. Шепетяк О. М. Логіка [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ. Київ : Фенікс, 2015. 254 с.

Практичне заняття 2. Поняття як форма мислення.

1. Загальна характеристика поняття. Поняття і уявлення. Поняття і слово.
2. Зміст і обсяг понять.
3. Види понять.
4. Відношення між поняттями.

Основні поняття: поняття, уявлення, ознака, істотна ознака, омонімія, синонімія, зміст поняття, обсяг поняття, поняття (одиничне, загальне, нульове), поняття (абстрактне, конкретне), сумісні поняття, несумісні поняття.

Вправи та задачі (виконуються письмово):

1. *Наведіть:*
 - а) приклад поняття і відповідного уявлення та порівняйте їх між собою;
 - б) приклад понять, що виражаються одним словом і приклад понять, що виражаються двома та кількома словами;
 - в) кілька прикладів синонімів та омонімів.
2. *Наведіть два приклади наукових понять, розкрийте їх зміст та обсяг.*
3. *Дайте логічну характеристику (тобто вкажіть видову приналежність) таких понять:* "Конституція України", "справедливість", "полк", "неправильний", "чемпіон світу з боротьби", "брат", "найдовша у світі ріка", "щедрість", "прокурор".
4. *Наведіть по одному прикладу всіх видів сумісних та несумісних понять.*
5. *Вкажіть, у якому відношенні за обсягом знаходяться такі поняття (зобразіть ці відношення за допомогою кругових схем):* "право" і "трудове право"; "цивільне право" і "екологічне право"; "державна" і "країна"; "злочин" і "правопорушення"; "адвокат" і "волейболіст"; "співак" і "мужність"; "правова поведінка" і "поведінка"; "проступок" і "злочин"; "політичний діяч" і "юрист"; "добро" і "зло"; "добрий" і "недобрий"; "право" і "правоохоронний орган"; "рух", "швидкий рух", "обертання"; "будинок", "високий будинок", "кам'яний будинок", "будова".

Контрольні питання:

1. Що таке поняття?

2. Що таке ознака, істотна ознака, неістотна ознака?
3. Який зв'язок існує між поняттям і словом?
4. Що називається змістом поняття, обсягом поняття і в якому відношенні вони перебувають?
5. На які види поділяються поняття за обсягом, за змістом?
6. Які поняття називаються сумісними, а які – несумісними?
7. Які є види сумісних понять, несумісних понять?

Література:

1. Дуцяк І. З. Логіка : Підручник. Київ : Знання, 2010. 406 с.
2. Жеребкін В. Є. Логіка: підручник. 9-те вид., стер. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 255 с.
3. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
4. Кулагін Ю. І., Войціцька І. В. Логіка [Текст] : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2014. 93 с.
5. Логіка для юристів. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 150 с.
6. Тофтул М. Г. Логіка: підручник. 2-ге вид., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 400 с.
7. Тофтул М. Г. Логіка для юристів: навчально-методичний посібник. Житомир : ОП «Житомирська облдрукарня», 2007. 224 с.
8. Синиця А. С. Логіка : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 236 с.
9. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
10. Шепетяк О. М. Логіка [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ. Київ : Фенікс, 2015. 254 с.

Практичне заняття 3. Поняття як форма мислення: операції над поняттями.

1. Узагальнення і обмеження понять.
2. Визначення понять.
3. Поділ понять.
4. Додавання, множення і віднімання понять.

Основні поняття: узагальнення понять, обмеження понять, операція поділу, основа поділу, додавання понять, множення понять, віднімання понять, тавтологія, визначення поняття.

Вправи та задачі (виконуються письмово):

1. Узагальніть поняття: "адвокатура", "безпосередня демократія", "державні символи", "угода", "село Овруцького району", "республіка", "політична криза",

"тяжкий злочин".

2. *Обмежте поняття:* "армія", "пасльонова культура", "державна", "підозрюваний у скоєнні злочину", "офіцер", "жито", "право".

3. *Перевірте, чи правильно узагальнено поняття в наведених прикладах:*

- а) "корінь слова" – "слово";
- б) "людина" – "живий організм";
- в) "підмет" – "речення";
- г) "дерево" – "сад";
- д) "Америка" – "материк";
- е) "овес" – "злакова культура";
- ж) "затока моря" – "море";
- з) "кримінальне право" – "право".

Свої думки обґрунтуйте.

4. *Наведіть 2–3 приклади визначення наукових понять.*

5. *Вкажіть, чи правильні нижче наведені визначення понять. Якщо ні, то яке правило в них порушено:*

- а) злочинець – це людина, яка скоїла злочин;
- б) жито – це злакова культура;
- в) сприйняття – це результат сприймання;
- г) логіка – це наука про закони і форми мислення;
- г) республіка – це форма державного правління;
- д) поет – це совість народу;
- е) рід – це не плем'я.

6. *Зробіть логічний поділ таких понять (основу поділу виберіть самостійно):* "конституція", "хімічний елемент", "державна", "наука", "культура", "небесне тіло", "основа слова", "пісня", "право".

7. *Чи правильно здійснено поділ у цих прикладах (обґрунтуйте свої відповіді):*

- а) Кримінальний кодекс поділяється на дві частини: загальну і особливу;
- б) оцінки поділяються на позитивні і негативні;
- в) держави поділяються на європейські, азіатські й американські;
- г) кути поділяються на прямі і гострі;
- д) поняття поділяються на одиничні, конкретні, співвідносні тощо;
- е) розрізняють такі права: право на освіту, право на житло, право на

власність тощо;

є) злочини поділяються на тяжкі, нетяжкі й нерозкриті;

ж) у виборах взяли участь демократи, безпартійні, працівники

органів державної влади, жінки.

8. *Зобразіть з допомогою кругових схем обсяг понять, які мають такі складні імена (треба здійснити або операцію додавання понять, або – множення понять):* "боксер або адвокат", "Київ або столиця України", "державна власність або приватна власність", "іменник або займенник", "підмет і іменник", "метал і неметал", "небесне тіло і планета".

9. *Здійсніть операцію віднімання понять:* "літо" і "пора року", "заклад вищої освіти" і "юридичний заклад вищої освіти".

Контрольні питання:

1. У чому полягають операції "обмеження понять", "узагальнення", "додавання", "множення", "віднімання"?
2. Що називається визначенням понять?
3. Які є види визначень понять?
4. Які ви знаєте правила визначення понять?
5. Чим явні визначення відрізняються від неявних?
6. У чому полягає операція поділу понять?
7. Які види поділу ви знаєте?
8. Які є правила поділу понять?

Література:

1. Дуцяк І. З. Логіка : Підручник. Київ : Знання, 2010. 406 с.
2. Жеребкін В. Є. Логіка: підручник. 9-те вид., стер. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 255 с.
3. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
4. Кулагін Ю. І., Войціцька І. В. Логіка [Текст] : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2014. 93 с.
5. Логіка для юристів. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 150 с.
6. Тофтул М. Г. Логіка: підручник. 2-ге вид., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 400 с.
7. Тофтул М. Г. Логіка для юристів: навчально-методичний посібник. Житомир : ОП «Житомирська облдрукарня», 2007. 224 с.
8. Синиця А. С. Логіка : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 236 с.
9. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
10. Шелетяк О. М. Логіка [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ. Київ : Фенікс, 2015. 254 с.

Практичне заняття 4-5. Судження як форма мислення.

1. Судження і речення. Будова судження.
2. Класифікація суджень.
3. Поділ суджень за кількістю і якістю.
4. Розподіленість термінів у судженні.

Основні поняття: судження, істинне судження, хибне судження, суб'єкт, предикат, зв'язка, прості судження, складні судження, атрибутивні судження, судження з відношенням, категоричні судження, розподіленість термінів.

Вправи та задачі (виконуються письмово):

1. *Які з цих речень виражають судження, а які не виражають:*

- а) Нарешті ввели підсудного.
- б) Хай живе демократія!
- в) Що таке об'єкт злочину?
- г) Людина, яка вперше побувала в космосі.
- д) Несправедливість у кінцевому підсумку терпить невдачу.
- е) Зимовий ранок.
- є) Йдемо в кіно, Наталіє.

Свої думки обґрунтуйте.

2. *Знайдіть суб'єкт і предикат у таких судженнях:*

- а) Ті, хто спостерігав це явище, були приголомшені.
- б) Хто не працює, той не їсть.
- в) Кожен злочин є правопорушенням.
- г) Люди мають моральні почуття.
- д) Є ще порох у порохівницях.
- е) Рим – столиця Італії.
- є) Шпигуни існували у всі часи.

3. *Визначте до якого виду належать ці прості судження:*

- а) Нарешті зійшло сонце.
- б) Одеса знаходиться південніше від Кропивницького.
- в) Тетерів – ріка.
- г) Оксана сестра Людмили.
- д) Мессі – талановитіший футболіст, ніж Роналду.
- е) Люди мають свідомість.
- є) А все-таки правда існує.

4. *Визначте кількість та якість таких категоричних суджень:*

- а) Трапляються й такі правопорушення.
- б) Це рішення було неправильним.
- в) Майже всі птахи літають.
- г) Іван – невдаха.
- д) До цього він не мав судимості.
- е) Кожен із нас знає це правило.
- є) Будь-який злочин карається.
- ж) Ніхто не створить вічний двигун.
- з) Всі, крім одного, студенти нашої групи склали екзамен з логіки.
- и) Деякі люди не дотримуються правил дорожнього руху.

5. *Визначте розподіленість термінів у судженнях (відношення між обсягами термінів зобразіть за допомогою кругових схем):*

- а) Будь-яке явище має причину.
- б) Ніхто не став заперечувати цю версію.
- в) Переважна більшість людей хоче жити у мирі та злагоді.
- г) Деякі люди недобачають.
- д) Трапляються курйозні ситуації.
- е) Переважна більшість дієслів пишеться з “не” окремо.
- є) Перетинання кордону України будь-яким способом поза пунктами пропуску через державний кордон або в пунктах пропуску через державний кордон України але без відповідних документів чи дозволу забороняється.
- з) Майже всі люди мають талант.
- и) Амазонка – ріка.

Контрольні питання:

1. Що таке судження?
2. У чому полягає пізнавальна роль судження?
3. Яка структура атрибутивного судження і судження про відношення?
4. На які види поділяються категоричні судження (за кількістю, якістю, кількістю і якістю одночасно)?

Література:

1. Дуцяк І. З. Логіка : Підручник. Київ : Знання, 2010. 406 с.
2. Жеребкін В. Є. Логіка: підручник. 9-те вид., стер. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 255 с.
3. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
4. Кулагін Ю. І., Войціцька І. В. Логіка [Текст] : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2014. 93 с.
5. Логіка для юристів. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 150 с.
6. Тофтул М. Г. Логіка: підручник. 2-ге вид., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 400 с.
7. Тофтул М. Г. Логіка для юристів: навчально-методичний посібник. Житомир : ОП «Житомирська облдрукарня», 2007. 224 с.
8. Синиця А. С. Логіка : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 236 с.
9. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
10. Шепетяк О. М. Логіка [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ. Київ : Фенікс, 2015. 254 с.

Практичне заняття 6. Логічний квадрат. Логіка висловлювань.

1. "Логічний квадрат".
2. Логіка висловлювань:
 - мова логіки висловлювань;
 - єднальні (кон'юнктивні) судження;
 - розподільні (диз'юнктивні) судження;
 - умовне (імплікативне) судження та судження еквівалентності.
3. Логічна структура суджень і тлумачення норм права.

Основні поняття: "логічний квадрат", єднальні (кон'юнктивні) судження, розподільні (диз'юнктивні) судження, умовне (імплікативне) судження, судження еквівалентності.

Вправи та задачі (виконуються письмово):

1. а) Судження типу *A* істинне. Визначте (якщо це можливо) логічне значення відповідних суджень *E*, *I*, *O*.
б) Судження *A* хибне. Визначте логічне значення відповідних суджень *E*, *I*, *O*.
в) Судження *E* істинне. Визначте логічне значення відповідних суджень *A*, *I*, *O*.
г) Судження *E* хибне. Визначте логічне значення відповідних суджень *A*, *I*, *O*.
д) Судження *I* істинне. Визначте логічне значення відповідних суджень *A*, *E*, *O*.
е) Судження *I* хибне. Визначте логічне значення відповідних суджень *A*, *E*, *O*.
є) Судження *O* істинне. Визначте логічне значення відповідних суджень *A*, *E*, *I*.
ж) Судження *O* хибне. Визначте логічне значення відповідних суджень *A*, *E*, *I*.
2. Чи можуть бути одночасно істинними такі судження (свої твердження обґрунтуйте)?
 - а) "Ця людина високоморальна" і "Ця людина малограмотна".
 - б) Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування" і "Декому з тих людей, які на законних підставах перебувають на території України, не гарантується свобода пересування".
 - в) "Жоден плазун не літає" і "Деякі плазуни літають".
 - г) "Студенти першого курсу юридичного факультету успішно склали весняну екзаменаційну сесію" і "Студенти першого курсу юридичного факультету провалили весняну екзаменаційну сесію".
 - д) "У багатьох країнах світу завдання з охорони правопорядку покладаються на поліцію" і "У деяких країнах світу завдання з охорони правопорядку покладаються на міліцію".
 - е) "Деякі держави демократичні" і "Деякі держави не належать до демократичних".
 - є) "Переважна більшість лебедів є білими" і "Трапляються й чорні

лебеді”.

ж) “Прокурор може вступати у справу в будь-якій стадії процесу” і “Прокурор іноді не може вступати у справу на певних стадіях процесу”.

з) Будь-який висновок державного експерта з питань таємниць про скасування рішення про віднесення інформації до державної таємниці є підставою для вилучення інформації зі Зводу відомостей, що становлять державну таємницю” і “Деякі висновки державного експерта з питань таємниць про скасування рішення про віднесення інформації до державної таємниці не є підставою для вилучення інформації зі Зводу відомостей, що становлять державну таємницю”.

и) “Всі особи, взяті під варту, можуть листуватися з родичами та іншими громадянами” і “Всі особи, взяті під варту, не можуть листуватися з родичами та іншими громадянами”.

3. Чи можуть бути одночасно хибними такі судження з чисто формальнологічної точки зору (свої твердження обґрунтуйте)?

а) “Усі злочини є правопорушеннями” і “Деякі злочини не є правопорушеннями”.

б) “Усі люди є егоїстами” і “Жодна людина не є егоїстом”.

в) “Деякі закони розвитку суспільства розгадані” і “Існують закони розвитку суспільства, які вчені ще не розгадали”.

г) “Усі дієслова пишуться з часткою “не” окремо” і “Деякі дієслова пишуться з часткою “не” разом”.

д) “Усі люди щасливі” і “Жодна людина не є щасливою”.

е) “Казки пишуться для дітей” і “Казки пишуться для дорослих”.

4. Визначте, які з наведених суджень є формулами, а які – ні. Свої думки обґрунтуйте.

а) $A \wedge B \rightarrow C$

д) $(A \wedge B) \rightarrow C$

б) $A \vee B \wedge$

е) $\vee A \rightarrow B$

в) $A \leftrightarrow B \vee C$

є) $A \leftrightarrow (B \vee C)$

г) $\vee (A \rightarrow B)$

ж) $A \vee B \wedge C$

5. Наведіть 2-3 приклади кон’юнктивних, диз’юнктивних та імплікативних суджень.

6. Використовуючи таблиці істинності логічних зв’язок, визначте тип складних висловлювань.

а) $(A \wedge B) \rightarrow \overline{A}$;

б) $(A \rightarrow B) \leftrightarrow (\overline{B} \rightarrow \overline{A})$

в) $(A \rightarrow (B \wedge C)) \wedge \overline{(A \leftrightarrow \overline{C})}$

7. *Формалізуйте наведені нижче висловлювання:*
- а) Якщо ця фігура – паралелограм і ця ж фігура квадрат, то ця фігура паралелограм.
 - б) Невірно, що йде дощ і віє вітер
 - в) Якщо ми поїдемо на море, або візьмемо палатку і підемо в гори, то будемо задоволені канікулами.
 - г) Автоматично скласти залік з логіки можливо тоді і тільки тоді, коли будуть зараховані відповідні письмові роботи.
 - д) Я складу іспит з логіки на «відмінно», або на «добре».
 - е) Якщо «Барселона» або «Баварія» програють, а «Динамо» виграє, то «ПСЖ» втратить перше місце і, крім того, Сергій програє парі.

Контрольні питання:

1. Яке значення має логіка висловлювань?
2. Які ви знаєте типи складних висловлювань?
3. Які висловлювання називаються “завжди істинними” /законами логіки/?
4. Які висловлювання називаються "завжди хибними"?
5. Які висловлювання належать до невизначених /виконуваних/?
6. За яких умов кон’юнкція є істинною?
7. За яких умов є істинною нестрога диз’юнкція?
8. За яких умов є істинною строга диз’юнкція?
9. За яких умов є хибною імплікація?
10. За яких умов є істинною еквіваленція?
11. Що характерне для операції заперечення?

Література:

1. Дуцяк І. З. Логіка : Підручник. Київ : Знання, 2010. 406 с.
2. Жеребкін В. Є. Логіка: підручник. 9-те вид., стер. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 255 с.
3. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
4. Кулагін Ю. І., Войціцька І. В. Логіка [Текст] : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2014. 93 с.
5. Логіка для юристів. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 150 с.
6. Тофтул М. Г. Логіка: підручник. 2-ге вид., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 400 с.
7. Тофтул М. Г. Логіка для юристів: навчально-методичний посібник. Житомир : ОП «Житомирська облдрукарня», 2007. 224 с.
8. Синиця А. С. Логіка : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 236 с.
9. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 400 с.

10. Шепетяк О. М. Логіка [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ. Київ : Фенікс, 2015. 254 с.

Практичне заняття 7. Закони логіки.

1. Загальна характеристика законів логіки. Основні закони традиційної логіки.
2. Основні закони сучасної (класичної) логіки (подвійного заперечення, ідемпотентності, комутативності, контрапозиції, асоціативності, дистрибутивності; закони де Моргана).

Основні поняття: закон логіки, закон тотожності, закон суперечності, закон виключеного третього, закон достатньої підстави.

Вправи та задачі (виконуються письмово):

1. *Чи порушуються закони логіки, коли ототожнюють такі поняття:*
 - а) “найдовша ріка у світі” і “найдовша ріка у США”;
 - б) “самозакохана людина” і “Нарцис”;
 - в) “дуже висока гора” і “Еверест”;
 - г) “злочин” і “правопорушення”;
 - д) “найдовша у світі ріка” і “найповноводніша у світі ріка”;
 - е) “дрібне хуліганство” і “нецензурна лайка в громадських місцях”.
2. *Використовуючи закон несуперечності, визначте, чи можуть бути одночасно істинними такі судження:*
 - а) Студенти нашої академгрупи підготувалися до семінарського заняття. Деякі студенти нашої академгрупи не підготувалися до семінарського заняття;
 - б) Деякі гриби їстівні. Зустрічаються і неїстівні гриби;
 - в) Організатором цього розбійного нападу був Іван Н. Організатором цього розбійного нападу був Олег К.
 - г) Ця людина талановита. Ця людина аморальна.
3. *Які закони логіки порушено в цих міркуваннях:*
 - а) Я кілька разів прочитав підручник з логіки, а тому заслуговую на позитивну оцінку з цієї дисципліни.
 - б) Я не поділяю етичні погляди ні Т. Гоббса, який стверджував, що всі люди схильні чинити зло, ні тих мислителів, котрі заявляють, що деякі люди не схильні чинити зло.
 - в) Жодне слово не продається. “Автомобіль” – слово. Отже, автомобіль не продається.
 - г) Всі вулкани – гори, гейзери – вулкани. Отже, гейзери – гори.
 - д) Четверо туристів, заплативши за обід 80 гривень, залишили їдальню. Господар їдальні, виявивши, що їх обід коштує лише 70 гривень, послав їм навздогін офіціанта, передавши ним 10 гривень. Вдячні туристи взяли собі по

одній гривні, а 6 гривень віддали офіціанту. Оскільки туристам, які заплатили за обід по 20 гривень, повернули по одній гривні, то вони фактично заплатили по 19 гривень. Якщо до чотирьох дев'ятнадцяток гривень додати ще ті 6 гривень, які отримав офіціант, то виявиться, ніби всього грошей було витрачено не 80, а 82 гривні. Де ж узялися ці дві “зайві” гривні?

4. Наведіть по одному прикладу порушення кожного закону традиційної (формальної) логіки.

5. Спираючись на які закони, можна встановити особу злочинця при такій інформації:

а) Проникнення через вікно і пограбування дачі професора здійснили Дацюк або Соломаха разом із Шестериком тоді, і тільки тоді, коли цей злочин вчинили Дацюк або Соломаха і Дацюк або Шестерик;

б) Пограбування вчинив Іваненко разом з Петренком або Сидоренком тоді, і тільки тоді, коли це пограбування було здійснено Іваненком разом з Петренком або Іваненком разом із Сидоренком.

6. Розв'яжіть задачу.

Поліція затримала чотирьох гангстерів, які підозрюється у крадіжці автомобіля: Анрі, Луї Жоржа й Тома. На допиті вони дали такі свідчення:

Анрі: «Це був Луї».

Луї: «Це зробив Том».

Жорж: «Це не я».

Том: «Луї говорить неправду коли стверджує, що це був я».

Додаткове розслідування показало, що правду сказав тільки один із них. Хто вкрав машину.

Контрольні питання:

1. Яка об'єктивна основа формально-логічних законів?
2. У чому полягає суть закону тотожності?
3. Як формулюється закон несуперечності?
4. У чому полягає суть закону виключеного третього?
5. Дайте визначення закону достатньої підстави.

Література:

1. Дуцяк І. З. Логіка : Підручник. Київ : Знання, 2010. 406 с.
2. Жеребкін В. Є. Логіка: підручник. 9-те вид., стер. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 255 с.
3. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
4. Кулагін Ю. І., Войціцька І. В. Логіка [Текст] : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2014. 93 с.

5. Логіка для юристів. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 150 с.
6. Тофтул М. Г. Логіка: підручник. 2-ге вид., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 400 с.
7. Тофтул М. Г. Логіка для юристів: навчально-методичний посібник. Житомир : ОП «Житомирська облдрукарня», 2007. 224 с.
8. Синиця А. С. Логіка : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 236 с.
9. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
10. Шепетяк О. М. Логіка [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ. Київ : Фенікс, 2015. 254 с.

Модуль 2. Умовиводи. Основи теорії аргументації.

Практичне заняття 8. Умовивід та його види: безпосередні умовиводи.

1. Загальна характеристика умовиводів.
2. Поняття безпосереднього умовиводу.
3. Перетворення і обернення суджень.
4. Протиставлення суб'єктові і предикатові.

Основні поняття: умовивід, безпосередній умовивід, опосередкований умовивід, дедуктивний умовивід, індуктивний умовивід, перетворення, обернення, протиставлення.

Вправи та задачі (виконуються письмово):

1. *Наведіть приклади безпосереднього і опосередкованого умовиводів.*
2. *Які з цих умовиводів безпосередні, а які опосередковані (обґрунтуйте свої твердження)?*
 - а) Будь-який злочин є правопорушенням. Отже, принаймні деякі правопорушення є злочинами.
 - б) Закони України повинні виконувати всі громадяни України. Кандидати в депутати Верховної Ради України є громадянами України, тому вони повинні виконувати Закони України.
 - в) Вітчизна – чоловік матері стосовно її дитини (дітей) від іншого шлюбу. Отже, вітчизна не є нечоловіком матері стосовно її дитини (дітей) від іншого шлюбу.
 - г) Екстрадиція – видача іноземній державі особи, яка порушила закони цієї держави. Отже, принаймні деякі прояви видачі іноземній державі осіб, які порушили закони цієї держави, слід кваліфікувати як екстрадицію.
 - д) Це діяння є правопорушенням, оскільки воно є злочином.
 - е) Валюта – грошова одиниця, покладена в основу грошової системи держави. Отже, валюта не є негрошовою одиницею, покладеною в основу

грошової системи держави.

є) Будь-який копірайт є спеціальним знаком охорони авторського права. Отже, цей спеціальний знак – копірайт.

3. *Перетворіть такі судження:*

- а) Деякі люди – адвокати.
- б) Деякі громадяни держави не знають її законів.
- в) Жодна людина не побувала на Марсі.
- г) Всі люди мають свідомість.
- д) Студенти мають творчі здібності.

4. *Оберніть судження, перелічені у вправі 3.*

5. *Здійсніть операцію протиставлення предикатові наступних суджень:*

- а) Кожен громадянин нашої держави має відповідні права і обов'язки.
- б) Деякі люди дальтоніки.

6. *Здійсніть операцію протиставлення суб'єктові наступних суджень:*

- а) Деякі юристи – спортсмени.
- б) Будь-який злочин є правопорушенням.

Контрольні питання:

- 1. Чим умовиводи відрізняються від інших форм мислення?
- 2. Чим відрізняються безпосередні умовиводи від опосередкованих?
- 3. Які труднощі виникають при перетворенні суджень?
- 4. Які труднощі виникають при оберненні?
- 5. Від чого залежить кількість судження-висновку при оберненні?
- 6. Яка специфіка протиставлення предикатові?
- 7. Що характерне для суб'єкта і предиката висновку, одержаного за схемою протиставлення предикатові?
- 8. З яких послідовних логічних операцій складається протиставлення суб'єктові?
- 9. З яких понять утворюється висновок при перебудові судження за схемою протиставлення суб'єктові?
- 10. У чому полягає логічна підстава для здійснення операцій перетворення та обернення?
- 11. Яке значення мають безпосередні умовиводи?

Література:

- 1. Дуцяк І. З. Логіка : Підручник. Київ : Знання, 2010. 406 с.
- 2. Жеребкін В. Є. Логіка: підручник. 9-те вид., стер. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 255 с.
- 3. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
- 4. Кулагін Ю. І., Войціцька І. В. Логіка [Текст] : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2014. 93 с.

5. Логіка для юристів. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 150 с.
6. Тофтул М. Г. Логіка: підручник. 2-ге вид., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 400 с.
7. Тофтул М. Г. Логіка для юристів: навчально-методичний посібник. Житомир : ОП «Житомирська облдрукарня», 2007. 224 с.
8. Синиця А. С. Логіка : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 236 с.
9. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
10. Шепетяк О. М. Логіка [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ. Київ : Фенікс, 2015. 254 с.

Практичне заняття 9-10. Дедуктивні умовиводи.

1. Простий категоричний силогізм: будова та правила.
2. Фігури та модуси силогізму.
3. Скорочені, складні та складноскорочені силогізми.
4. Розділові та умовні умовиводи.

Основні поняття: простий категоричний силогізм, більший термін, менший термін, середній термін, аксіома силогізму, фігури силогізму, модус, ентимема, складний силогізм, сорит, аристотелівський сорит, гокленіївський сорит, епіхейрема, розділовий умовивід, умовний умовивід, дилема.

Вправи та задачі (виконуються письмово):

1. *Визначте засновки (більший і менший), висновок, а також терміни (середній, більший і менший) у таких силогізмах:*
 - а) Вилучення у громадянина Н. документів є виїмкою, оскільки будь-яке примусове вилучення органами попереднього розслідування у громадян або з установ певних предметів чи документів, які мають значення для кримінальної справи, є виїмкою, а вилучення у громадянина Н. документів було примусовим, здійснювалося органами попереднього розслідування, а вилучені документи мали значення для кримінальної справи.
 - б) Сторона, якій пред'явлено позов, називається відповідачем. Громадянину Н. пред'явлено позов. Отже, він відповідач.
 - в) Всі ліки корисні. Отже, й деякі отрути корисні, бо деякі з них – ліки.
 - г) Діяння Н. є втечею, оскільки будь-яке незаконне залишення місця позбавлення волі або уникнення з-під варту чи місця заслання є втечею, а Н. незаконно залишив місце позбавлення волі.
 - д) Будь-який громадянин України має право на свободу слова. Отже, й Н. має право на свободу слова, бо він громадянин України.
2. *Визначте, чи правильні ці силогізми. (Якщо неправильні, то які правила*

термінів у них порушено. Свої твердження обґрунтуйте теоретично, а також графічно, тобто за допомогою кругових схем).

а) Переховування – одна з форм злочинної діяльності.

Бандитизм – одна з форм злочинної діяльності.

Отже, бандитизм є переховуванням.

б) Будь-який прояв бандитизму – злочин.

Крадіжка не бандитизм.

Отже, крадіжка не злочин.

в) Кримінологія – наука.

Математика не кримінологія.

Отже, математика не наука.

г) Всі адвокати – юристи.

Петренко – адвокат.

Отже, Петренко – юрист.

д) Всі адвокати – юристи.

Петренко – юрист.

Отже, Петренко – адвокат.

3. *Визначте фігуру кожного з цих силогізмів:*

а) Будь-яке пограбування – злочин.

Діяння Іванова не є злочином.

Отже, діяння Іванова не є пограбуванням.

б) Будь-яке пограбування – злочин.

Діяння Іванова є пограбуванням.

Отже, діяння Іванова є злочином.

в) Будь-яке пограбування – злочин.

Будь-яке пограбування – правопорушення.

Отже, принаймні деякі правопорушення є злочинами.

г) Деякі птахи – хижаки.

Всі хижаки харчуються м'ясом.

Отже, принаймні деякі з тих, хто харчується м'ясом, – птахи.

д) Будь-яке підбурювання до таємного вчинення якихось дій є інспірацією.

Діяння Іванова є таким підбурюванням.

Отже, діяння Іванова є інспірацією.

4. *Які правила фігур порушені в цих силогізмах?*

а) Будь-яке хуліганство є правопорушенням.

Крадіжка є правопорушенням.

Отже, крадіжка є хуліганством.

б) Будь-яке хуліганство є правопорушенням.

Крадіжка не є хуліганством.

Отже, крадіжка не є правопорушенням.

в) Релігія – форма суспільної свідомості.

Мораль – форма суспільної свідомості.

Отже, мораль – це релігія.

г) Релігія – форма суспільної свідомості.

Мораль не релігія.

Отже, мораль не є формою суспільної свідомості.

д) Всі поети – митці.

Деякі поети не мають вищої освіти.

Отже, жоден із тих, хто має вищу освіту, не є митцем.

5. *Визначте модуси силогізмів, перелічених у завданні 4.*

6. *Доведіть, чому не можна вважати правильними:*

а) за першою фігурою модуси АЕЕ, ІАЕ, АОО, ОАО;

б) за другою фігурою модуси АІІ, ААА, ОАО;

в) за третьою фігурою модуси ЕАЕ, ААА, АЕЕ.

7. *Наведіть по одному прикладу міркувань за схемами всіх видів умовних і розділових умовиводів.*

Контрольні питання:

1. Що називається простим категоричним силогізмом?

2. Розкрийте структуру простого категоричного силогізму.

3. Як формулюється аксіома силогізму?

4. Які ви знаєте правила силогізму щодо термінів?

5. Сформулюйте правила силогізму щодо засновків.

6. Від чого залежить фігура силогізму?

7. Що називається модусом силогізму?

8. Який силогізм називається скороченим?

9. Які ви знаєте види складних скорочених силогізмів?

Література:

1. Дуцяк І. З. Логіка : Підручник. Київ : Знання, 2010. 406 с.

2. Жеребкін В. Є. Логіка: підручник. 9-те вид., стер. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 255 с.

3. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 420 с.

4. Кулагін Ю. І., Войціцька І. В. Логіка [Текст] : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2014. 93 с.

5. Логіка для юристів. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 150 с.

6. Тофтул М. Г. Логіка: підручник. 2-ге вид., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 400 с.

7. Тофтул М. Г. Логіка для юристів: навчально-методичний посібник. Житомир : ОП «Житомирська облдрукарня», 2007. 224 с.
8. Синиця А. С. Логіка : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 236 с.
9. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
10. Шепетяк О. М. Логіка [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ. Київ : Фенікс, 2015. 254 с.

Практичне заняття 11. Індуктивні умовиводи.

1. Логічна природа, сутність і структура індуктивних (імовірних) умовиводів.
2. Основні види індуктивних умовиводів. Характер знань у виводі повної індукції.
3. Неповна індукція. Логічні підстави умовиводів неповної індукції.
4. Індуктивні методи встановлення причинного зв'язку.

Основні поняття: індукція, повна індукція, неповна індукція, популярна індукція, наукова індукція, причинний зв'язок.

Додаткові питання:

1. Умовиводи за аналогією.

Література:

1. Дуцяк І. З. Логіка : Підручник. Київ : Знання, 2010. 406 с.
2. Жеребкін В. Є. Логіка: підручник. 9-те вид., стер. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 255 с.
3. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
4. Кулагін Ю. І., Войціцька І. В. Логіка [Текст] : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2014. 93 с.
5. Логіка для юристів. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 150 с.
6. Тофтул М. Г. Логіка: підручник. 2-ге вид., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 400 с.
7. Тофтул М. Г. Логіка для юристів: навчально-методичний посібник. Житомир : ОП «Житомирська облдрукарня», 2007. 224 с.
8. Синиця А. С. Логіка : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 236 с.
9. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
10. Шепетяк О. М. Логіка [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ. Київ : Фенікс, 2015. 254 с.

Практичне заняття 12. Доведення і спростування.

1. Будова і види доведень.
2. Правила доведення.
3. Спростування та його види.

Основні поняття: доведення, теза, аргумент, демонстрація, спростування.

Контрольні питання:

1. Назвіть складові доведення і дайте визначення кожної з них.
2. Назвіть види доведення й охарактеризуйте кожен з них.
3. Які є види аргументів?
4. Сформулюйте відомі Вам правила щодо аргументів доведення?
5. Як здійснюється спростування шляхом зведення до абсурду?

Література:

1. Дуцяк І. З. Логіка : Підручник. Київ : Знання, 2010. 406 с.
2. Жеребкін В. Є. Логіка: підручник. 9-те вид., стер. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 255 с.
3. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
4. Кулагін Ю. І., Войціцька І. В. Логіка [Текст] : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2014. 93 с.
5. Логіка для юристів. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 150 с.
6. Тофтул М. Г. Логіка: підручник. 2-ге вид., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 400 с.
7. Тофтул М. Г. Логіка для юристів: навчально-методичний посібник. Житомир : ОП «Житомирська облдрукарня», 2007. 224 с.
8. Синиця А. С. Логіка : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 236 с.
9. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
10. Шепетяк О. М. Логіка [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ. Київ : Фенікс, 2015. 254 с.

Практичне заняття 13. Гіпотеза та версія. Версія в судочинстві.

1. Поняття гіпотези та її структура.
2. Види гіпотез.
3. Версія та її види. Версія в судовому дослідженні.
4. Побудова версій.
5. Перевірка версій.

Основні поняття: гіпотеза, припущення, загальна гіпотеза, часткова

гіпотеза, робоча гіпотеза, версія, загальна версія, часткова версія.

Контрольні питання:

1. Яким умовам повинна відповідати гіпотеза?
2. Чим робоча гіпотеза відрізняється від наукової?
3. Як відбувається перевірка гіпотези?
4. У чому полягає спростування (фальсифікація) гіпотези?
5. Яку роль відіграє версія в судовому дослідженні?

Література:

1. Дуцяк І. З. Логіка : Підручник. Київ : Знання, 2010. 406 с.
2. Жеребкін В. Є. Логіка: підручник. 9-те вид., стер. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 255 с.
3. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
4. Кулагін Ю. І., Войціцька І. В. Логіка [Текст] : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2014. 93 с.
5. Логіка для юристів. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 150 с.
6. Тофтул М. Г. Логіка: підручник. 2-ге вид., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 400 с.
7. Тофтул М. Г. Логіка для юристів: навчально-методичний посібник. Житомир : ОП «Житомирська облдрукарня», 2007. 224 с.
8. Синиця А. С. Логіка : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 236 с.
9. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
10. Шелетяк О. М. Логіка [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ. Київ : Фенікс, 2015. 254 с.

ОРІЄНТОВНИЙ ЗРАЗОК ПІДСУМКОВОЇ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Підсумкова модульна робота містить:

I. Тестові завдання (вказіть одну правильну відповідь) (10 балів)

1. Основними формами мислення є:
 - a. закони
 - b. умовиводи
 - c. поняття
 - d. ідеї
 - e. судження

2. Поняття обсяг якого складається більш ніж з одного предмета є:
- a. конкретним
 - b. загальним
 - c. позитивним
 - d. співвідносним
 - e. одиничним

...

II. Дайте визначення (10 балів)

Софізм, предикат.

III. Теоретичне завдання. (30 балів)

Види понять.

IV. Практичні завдання (50 балів)

1. *Наведіть приклад (бажано з галузі права) істинної та хибної думки і правильного та неправильного міркування.*
 2. *Вкажіть, у якому відношенні за обсягом знаходяться такі поняття (зобразіть ці відношення за допомогою кругових схем): "право" і "цивільне право"; ...*
 3. *Перевірте, чи правильно узагальнено поняття в наведених прикладах:*
 - a) "поет" – "відомий поет";
- ...
4. *Зробіть логічний поділ таких понять (основу поділу виберіть самостійно): "наука", ...*
 5. *Визначте розподіленість термінів у судженнях (відношення між обсягами термінів зобразіть за допомогою кругових схем):*
 - a) Філософія – наука.
- ...
6. *Утворіть суми обсягів таких понять (одержані результати зобразіть графічно за допомогою кругових схем та заштрихуйте):*
 - a) "Юрист", "спортсмен";
- ...

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Логіка та інші науки про мислення.
2. Історичні етапи становлення логічних знань.
3. Проблема істинності і правильності.
4. Поняття про форми мислення і процес формалізації.
5. Значення логіки.
6. Теоретичні і практичні міркування.
7. Дедуктивні та правдоподібні міркування.
8. Загальна характеристика поняття. Поняття і уявлення. Поняття і слово.
9. Зміст і обсяг понять.
10. Види понять.
11. Відношення між поняттями.
12. Узагальнення і обмеження понять.
13. Визначення понять.
14. Поділ понять.
15. Додавання, множення і віднімання понять.
16. Судження і речення. Будова судження.
17. Класифікація суджень.
18. Поділ суджень за кількістю і якістю.
19. Розподіленість термінів у судженні.
20. “Логічний квадрат”.
21. Логіка висловлювань. Мова логіки висловлювань.
22. Єднальні (кон’юнктивні) судження.
23. Розподільні (диз’юнктивні) судження.
24. Умовне (імплікативне) судження та судження еквівалентності.
25. Логічна структура суджень і тлумачення норм права.
26. Основні закони традиційної логіки.
27. Основні закони сучасної (класичної) логіки.
28. Загальна характеристика умовиводів.
29. Поняття безпосереднього умовиводу.
30. Перетворення і обернення суджень.
31. Протиставлення суб’єктові і предикатові.
32. Простий категоричний силогізм: будова та правила.
33. Фігури та модуси силогізму.
34. Скорочені, складні та складноскорочені силогізми.
35. Розділові та умовні умовиводи.
36. Індукція, як умовивід.
37. Аналогія, як умовивід.
38. Будова і види доведень.
39. Правила доведення.
40. Спростування та його види.
41. Поняття гіпотези та її структура.
42. Види гіпотез.

43. Версія та її види. Версія в судовому дослідженні.
44. Побудова версій.
45. Перевірка версій.

КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Змістовно освітня компонента спрямована на формування здобувачами вищої освіти здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі у професійній юридичній діяльності та дослідницько-інноваційній діяльності у правничій науці.

У результаті засвоєння курсу Логіка здобувач отримує:

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Здатність бути критичним і самокритичним.

Здатність працювати в команді.

Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

Здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування.

Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

За програмними результатами навчання здобувачі повинні:

Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.

Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.

Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.

Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

Володіти базовими навичками риторики.

Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.

Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.

Працювати в групі, формуючи власний внесок у виконання завдань групи.

Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА ДО КУРСУ

Основна:

1. Беденко М. В. Логіка [Текст] : [посібник]. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. 64 с.
2. Дуцяк І. З. Логіка : Підручник. Київ : Знання, 2010. 406 с.
3. Жеребкін В. Є. Логіка: підручник. 9-те вид., стер. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 255 с.
4. Карамишева Н. В. Логіка (теоретична і прикладна) : навч. посіб. Київ : Знання, 2011. 455 с.
5. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
6. Кулагін Ю. І., Войціцька І. В. Логіка [Текст] : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2014. 93 с.
7. Логіка для юристів. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 150 с.
8. Тофтул М. Г. Логіка: підручник. 2-ге вид., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 400 с.
9. Тофтул М. Г. Логіка для юристів: навчально-методичний посібник. Житомир : ОП «Житомирська облдрукарня», 2007. 224 с.
10. Синиця А. С. Логіка : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 236 с.
11. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
12. Шепетяк О. М. Логіка [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ. Київ : Фенікс, 2015. 254 с.

Додаткова:

1. Конверський А. Є. Логіка (традиційна і сучасна) : Підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 535 с.
2. Івін О. А. Логіка : навчальний посібник. – Київ : «АртЕк», 1996. 232 с.
3. Продайко М. Ю. Логіка [Текст] : навч.-метод. посіб. Дніпропетровськ : Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2012. 167 с.
4. Бандурка О. М., Тягло О. В. Курс логіки : Підручник. Київ : Літера ЛТД, 2002. 160 с.
5. Сластенко Є. Ф., Ягодзінський С. М. Логіка : Навч. посіб. Київ, 2005.
6. Жоль К. К. Вступ до сучасної логіки. Київ : Либідь, 2002. 152 с.
7. Мозгова Н. Г. Логіка: Навч. посіб. Київ : Каравела, 2007. 248 с.
8. Павлов В. І. Логіка у запитаннях, відповідях і аргументаціях: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 408 с.
9. Партико З. В. Логіка (теоретичні основи та прикладне застосування в мас-медіа) : підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 332 с.
10. Тофтул М. Г. Логічні задачі і зразки їх розв'язання. – Київ , 2003.
11. Тягло О. В. Критичне мислення: Навч. посібник. Харків, 2008.

12. Хоменко І. В., Алексюк І. А. Основи логіки: Підручник для студентів вищих навчальних педагогічних закладів. Київ : Золоті ворота, 1996. 256 с.

Інтернет ресурси:

1. Електронна бібліотека. URL: <http://www.twirpx.com>.
2. Бібліотека українських підручників. URL: <http://pidruchniki.com>.
3. Загадки для кмітливих URL: <http://zagadki.org.ua/>.
4. Український логічний портал URL: <http://logic.net.ua>.
5. Riddles with Answers. URL: <https://riddles.tips/>.
6. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <http://plato.stanford.edu/>.

КОРОТКИЙ СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ

Визначенням (дефініцією) називається розкриття змісту поняття.

Операція **віднімання** (заперечення) поняття А полягає в утворенні нового поняття – не-А, обсяг якого, складений з обсягом поняття А, становить логічний клас сфери предметів, про яку ми розмірковуємо.

Дедуктивний умовивід – це висновок, який іде від знання більшого ступеня спільності до знання меншого ступеня спільності.

Операція **додавання** понять полягає в об'єднанні двох чи кількох множин у одну множину.

Під законом логіки розуміють внутрішній, необхідний, суттєвий зв'язок між думками.

Зміст поняття – сукупність істотних і загальних ознак, які у ньому мисляться.

Індуктивний умовивід – це висновок, який іде від знання окремих, одиничних предметів до знання всіх предметів класу, до знання класу в цілому.

Категоричним судженням є судження, в якому щось стверджується чи заперечується у безумовній формі.

Логіка – це наука про закони і форми мислення.

"Логічний квадрат" – штучна наочна схема, яка, апелюючи до уяви людини, полегшує їй запам'ятовування характеру відношень між судженнями типу А, Е, І, О, в яких йдеться про одне і те ж саме, у той же час і в тому ж відношенні.

Операція **множення** понять полягає в пошуку таких предметів (елементів), котрі входять одночасно до класу обох помножуваних понять.

Модус – буквене позначення суджень силлогізму, яке зберігає їх кількість і якість.

Обмеження поняття – це логічна операція, дія звуження його обсягу шляхом збагачення змісту.

Обсяг поняття – множина, клас предметів або явищ, які у ньому мисляться.

Ознака – все те, чим предмети відрізняються один від одного або подібні між собою.

Поділ – це розподіл на види (групи) предметів, що входять до обсягу даного поняття.

Поняття – це форма мислення за допомогою якої відображаються множини предметів і явищ у їх загальних та істотних ознаках.

Предикат (судження) – це те, що мовиться у судженні про предмет думки.

Простий категоричний силлогізм – це опосередкований дедуктивний умовивід, в якому встановлюється зв'язок між крайніми термінами у висновку на підставі їх відношення до середнього терміна в засновках.

Розподіленім називається термін, який мислиться в повному обсязі, тобто його обсяг повністю включається в обсяг другого, або повністю з нього виключається.

Суб'єкт (судження) – це те, про що йдеться у судженні.

Судження – це форма мислення, в якій щось стверджується чи заперечується про предмети та явища об'єктивної дійсності.

Умовивід – це форма мислення, за допомогою якої з одних думок (засновків) одержують нові думки – висновки.

Уявлення – це відтворення у пам'яті зовнішності предметів, які раніше сприймалися.

Узагальнення поняття – це логічна операція, дія розширення його обсягу за рахунок збіднення його змісту.

Формалізація думки – процес виявлення структури думки, виведення формул, установлення всіх складових того чи іншого судження.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ.....	3
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ	4
СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ	7
ОЦІНЮВАННЯ	7
ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИЙ ЗАНЯТЬ КУРСУ ТА ЗАВДАННЯ ДО НИХ.....	11
ОРІЄНТОВНИЙ ЗРАЗОК ПІДСУМКОВОЇ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	30
ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ.....	32
КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	33
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА ДО КУРСУ	35
КОРОТКИЙ СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ	37

Навчальне видання

ЗАГЛАДА Віктор Миколайович

"Логіка"

**методичні рекомендації до семінарських занять для здобувачів
спеціальності 081 Право**

Надруковано з готового оригінал-макету

Підписано до друку __.10.21. Формат 60x90/16. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 2.6. Обл. вид. арк. 2.1. Наклад 100.

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

Свідоцтво про державну реєстрацію:

серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.

електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua